

Οι λέξεις, φως στο σκοτάδι μου

2 Μαΐου 1919

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

όπως ήδη γνωρίζεις σήμερα είναι τα γενέθλιά μου και από το πρωί η Πούντα είναι πιο φωτεινή από ποτέ! Έφαγα γρήγορα το πρωινό και έτρεξα να ετοιμαστώ καθώς οι γονείς μου είχαν αφιερώσει ολόκληρη τη μέρα σε μένα. Φόρεσα το αγαπημένο μου κόκκινο φουστάνι που τονίζει τη λευκή επιδερμίδα και τα πράσινά μου μάτια. Έβαλα τα καινούρια κατακόκκινα λουστρίνια, δώρο από τον μπαμπά μου -λόγω της άριστης επίδοσης μου στο σχολείο- και την άσπρη γούνα, που μου την έχει χαρίσει η μαμά, αφού σε εκείνη είναι πλέον στενή. Έπλεξα τα μαλλιά πλεξούδα, στερέωσα το χρυσό διάδημα και κοιτάχτηκα στον καθρέφτη. Μ' άρεσαν οι λάμπεις του που μία φαίνονταν, μία χάνονταν στις καστανές μου μπούκλες και ταίριαζαν απόλυτα με τις χρυσές λεπτομέρειες του φορέματος. Κατέβηκα τις σκάλες προσεκτικά και κατέληξα στο σαλόνι όπου με περίμεναν οι γονείς μου. Η μαμά με περηφάνια κρατούσε ένα μικρό υφασμάτινο πουγκί. Έβγαλε από μέσα ένα εντυπωσιακό βραχιόλι με χρυσή αλυσίδα και κυπαρισσί λίθους. Μου το έδωσε στον δεξι καρπό και είπε:

- Αυτό το βραχιόλι ανήκε στην προγιαγιά σου. Αφού πάτησες το 15^ο έτος της ηλικίας σου κι από έφηβη γίνεσαι πλέον γυναίκα, μπορείς να το εντάξεις στη συλλογή των κοσμημάτων σου».

Όρμησα στην αγκαλιά της με δάκρυα χαράς και τη ρώτησα:

- Με ξυπνήσατε τόσο νωρίς για να μου δώσετε το βραχιόλι;

Τότε ο μπαμπάς απάντησε χαμογελαστά:

- Αγάπη μου, σήμερα είναι μεγάλη μέρα. Ήρθαν οι Έλληνες!

Κατευθυνθήκαμε προς την προκυμαία, όπου συνηθίζαμε να περπατάμε τις γιορτινές μέρες. Παρατήρησα κολλημένες στους τοίχους προκηρύξεις, τυπωμένες στα ελληνικά και στα τουρκικά. Δεν πρόλαβα να τις διαβάσω γιατί το πλήθος μάς παρέσυρε προς το τελωνείο. Τόσον κόσμο πρώτη φορά βλέπω στο Κε! Κρατούσαν συγκινημένοι τις γαλανόλευκες σημαίες που ανέμιζαν στο πρωινό αεράκι. Η θάλασσα ήταν ήρεμη, ο ήλιος πιο λαμπερός από ποτέ και τα πουλιά τραγουδούσαν ρυθμικά σαν να συμμετείχαν στη χαρά μας. Καθώς προχωρούσαμε, παρατήρησα ένα μεγάλο πλοίο να μπαίνει στο λιμάνι. Λεγόταν «Πατρίς» και πάνω ήταν ναύτες, όμορφοι, ψηλοί Έλληνες όλοι! Ο κόσμος ζητωκραύγαζε και

ενθάρρυνε την παρουσία του ελληνικού στρατού. Συνεχίσαμε τη βόλτα μας προς την Αγία Φωτεινή και καταλήξαμε στις Μεγάλες Ταβέρνες. Το μόνο που με φόβισε λίγο ήταν οι τουφεκίες που ακούστηκαν από την προκουμαία. Σαν κάτι κακό να συνέβη... Οι γονείς μου κοιτάχτηκαν μεταξύ τους. Δεν έμαθα όμως ποτέ τι έγινε.

23 Αυγούστου 1922

Αγαπητό ημερολόγιο,

Πρέπει να φύγω από εδώ. Πρέπει όλοι να φύγουμε από εδώ. Η Σμύρνη μας έχει γεμίσει με κόκκινες σημαίες. Εμένα η σημαία μου είναι γαλανόλευκη όχι κόκκινη! Εμένα η σημαία μου θυμίζει τον ουρανό, όχι το αίμα που έχουν χύσει τόσοι άνθρωποι εξαιτίας τους. Ο μπαμπάς μου είναι άρρωστος. Δεν ξέρω αν θα τα καταφέρει. Μακάρι να ήμουν γιατρός να τον έσωζα. Γιατρός θα γινόμουν αλλά τα διέκοψαν όλα αυτοί. Αυτοί σκοτώνουν τους συμπολίτες μου, καταστρέφουν τη Σμύρνη μου. Αυτοί στερούν τη μόρφωσή μου, τη χαρά μου, την παιδικότητα και αθωότητά μου. Αυτοί κάνουν τη μαμά μου να κλαίει κάθε βράδυ και τον μπαμπά μου να λιώνει στο στρώμα... Μα δεν έχουμε κάνει κάτι. Δεν έχουμε κάνει τίποτα. Γιατί μας το κάνουν αυτό; Πρέπει να φύγω από εδώ. Πρέπει όλοι να φύγουμε από εδώ.

31 Αυγούστου 1922

Μας πυρπολούν. Μας έβαλαν φωτιά. Θέλουν να μας κάψουν όλους. Πρέπει να καταφύγουμε στη θάλασσα για να σωθούμε. Η μαμά μου με βάφει με μαύρη σκιά. Μου έκοψε το μαλλί και μου έβαλε μια μαντήλα γύρω μου για να μην φαίνομαι. Λέει ότι δεν πρέπει να με δουν αυτοί. Λέει ότι θα μου κάνουν κακό. Πάμε προς την προκουμαία αλλά έχει πολύ κόσμο. Κρυφτήκαμε σε μια γωνιά κοντά στη θάλασσα. Είδα μια κοπέλα να τρέχει προς τη θάλασσα με ματωμένο άσπρο λινό φόρεμα, μελανιασμένα χέρια και κόκκινα μάτια από το κλάμα και τη φωτιά. Γιατί είναι ματωμένη; Τι της έκαναν; Η κοπέλα δεν σταματάει να τρέχει. Πήδηξε στη θάλασσα. Δεν φαίνεται να ξέρει κολύμπι. Γιατί δεν τη βοηθάει κανείς; Γιατί εφόσον δεν ήξερε κολύμπι πήδηξε στη θάλασσα; Μα όσο πνίγεται δεν ουρλιάζει, φαίνεται γαλήνια. Σα να ήθελε να την απορροφήσουν τα καταγάλανα νερά της θάλασσας... σα να ήθελε να μείνει για πάντα στη Σμύρνη που αργοπεθαίνει. Εξ αιτίας τους. Ο καπνός της φωτιάς σε συνδυασμό με τη μαντήλα μού προκαλούν δυσφορία κι αυτή η σκηνή που

είδα με την κοπέλα ενισχύει την τάση που έχω για λιποθυμία. Ο συνωστισμός είναι απίστευτος, δεν μπορώ να πάρω ανάσα. Αναγκαστήκαμε να πάμε πιο κοντά στη θάλασσα γιατί ο καπνός δεν υποφέρεται. Όσο πλησίαζα στη θάλασσα τόσο περισσότερους ανθρώπους έβλεπα να προσπαθούν να σωθούν. Κάποιοι με βάρκες και άλλοι κολυμπώντας προσπαθούσαν να διαφύγουν στα πολεμικά της Γαλλίας, Αγγλίας και Ιταλίας ώστε να ζητήσουν άσυλο απ' ό,τι άκουσα. Η μαμά είπε πως οι ναύτες τούς πετούσαν στη θάλασσα όταν σκαρφάλωναν στα πλοία, κι ακόμα, τους έκοβαν τα χέρια ή τους κλωτσούσαν. Ρώτησα τον μπαμπά μου τι θα κάνουμε και δεν μου απάντησε. Του κράτησα το χέρι, μα δεν μου το κράτησε πίσω. Εκείνη ήταν η στιγμή που κατάλαβα πως βρίσκομαι όρθια δίπλα στον πεθαμένο μπαμπά μου! Λόγω του συνωστισμού δεν μπορούσε να πέσει κάτω και εξακολουθούσε να είναι όρθιος. Τα έχασα. Η μαμά δεν το είχε καταλάβει ακόμη, αφού εγώ ήμουν ανάμεσά τους. Άρχισα να ουρλιάζω και να κάνω σαν αγρίμι που του πήραν το παιδί. Τα ουρλιαχτά μου συμπλήρωναν τις φωνές των υπολοίπων που τους μισούς τους έσφαζαν οι Τούρκοι και τους άλλους τους τρέλαινε η σκέψη του θανάτου. Σε αυτούς ήμουν και εγώ καθώς είχα δει μόλις έναν από τους αγαπημένους μου ανθρώπους να πεθαίνει. Γύρεψα το χάδι της μητέρας για να ηρεμήσω. Μα η μαμά δεν ήταν εκεί. Την έχασα. Πού είναι η μαμά μου; Την πήραν αυτοί; Νομίζω λιποθύμησα. Άλλωστε ξύπνια ή λιπόθυμη, το ίδιο όρθια ήμουν. Δεν πρέπει να αφήσω τον φόβο μου να με κάνει να χάσω και τη μαμά μου. Άρχισα να απομακρύνομαι από τον όχλο των Σμυρναίων και να κατευθύνομαι προς τις φλόγες. Ένιωσα σαν πρωταγωνίστρια σε ταινία του κινηματογράφου των αδελφών Παττέ. Μα τώρα δεν είναι η ώρα να αφήσω τη φαντασία μου να οργιάζει, πρέπει να βρω τη μαμά μου!

Ξαφνικά ακούω μια γυναικεία φωνή να ουρλιάζει: «Δομίνη!!». Παρόλο που η φωνή μου ακούστηκε γνωστή, ο πόνος και ο τρόμος υπερίσχυε με αποτέλεσμα να την αλλοιώσουν. Γυρνάω και βλέπω τη μαμά μου. Έτρεξα στην αγκαλιά της. Κανένα συναίσθημα δεν μπορεί να νικήσει την αγάπη και ασφάλεια που νιώθεις στη μητρική αγκαλιά. Πριν προλάβω να της πω ότι πέθανε ο μπαμπάς, με σταμάτησε και μου έδωσε ένα φιλί στο μέτωπο. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τα λόγια της: «Δομίνη μου, θέλω να μου υποσχεθείς πως θα είσαι πιο δυνατή από τον πατέρα σου. Θέλω να ξέρω πως το πείσμα κι η εξυπνάδα σου θα σε κρατήσουν στη ζωή. Τη ζωή που ομορφαίνεις καθημερινά με την αγάπη που έχεις μέσα σου. Ό,τι και να συμβεί σ' εμένα θα είμαι πάντα δίπλα σου... θα είμαι μέσα στην ψυχή σου, Δομίνη, γιατί η αγάπη που έχω για σένα νικάει μέχρι και τον θάνατο». Σκούπισε τα δάκρυά

της και έβγαλε από την τσέπη της ένα σκoinί με το οποίο με έδεσε πάνω της για να μην ξαναχαθώ.

2 Σεπτεμβρίου 1922

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

η μαμά μου κοιμάται. Μόνο εσύ μου κρατάς συντροφιά τώρα. Είμαστε στο Νεκροταφείο του Αγίου Αρχαγγέλου διότι ήταν αδύνατο να σωθούμε στην προκουμαία και έπρεπε να καταφύγουμε κάπου. Ο ήχος από τις αρβύλες των Τούρκων έχει καρφωθεί στο μυαλό μου. Νταπ...νταπ...νταπ.. Μα αυτός ο ήχος δυνάμωνε ολοένα και περισσότερο. Τελικά δεν ήταν στη φαντασία μου. Έρθαν. Ξύπνησα γρήγορα τη μαμά μου και αρχίσαμε να τρέχουμε. Το σκoinί μας δυσκόλευε πολύ αλλά βοηθούσε ώστε να τραβάω την αδύναμη πλέον μητέρα μου να τρέχει πιο γρήγορα. Ο ήχος από τις αρβύλες συγχρονίστηκε με το τρεχαλητό μας. Μας καταδίωκαν. Έθελαν να μας σκοτώσουν. Η μαμά έβγαλε ένα μικρό μαχαίρι που είχε πάντα στην τσέπη της κι έκοψε το σκoinί. Μου φώναξε να τρέξω πιο γρήγορα, όπως και έκανα. Κρύφτηκα πίσω από έναν τάφο. Δεν θα σου περιγράψω τη μυρωδιά, έκανα εμετό τρεις φορές. Ξαφνικά ακούω το πιο τρομακτικό ουρλιαχτό που έχω ακούσει ποτέ στα 18 χρόνια που ζω. Έταν της μαμάς μου; Όχι δεν γίνεται! Δεν γίνεται να μου στερούν την ελευθερία μου και τώρα να μου παίρνουν και τη μαμά μου. Τόσο εύκολα... τόσο άκαρδα... Έτρεξα προς το μέρος που άκουσα το ουρλιαχτό. Δεν μ' ένοιαζε αν θα είναι ακόμα εκεί αυτοί. Ας με σκότωναν και εμένα. Άλλωστε ένιωθα σαν να με είχαν σκοτώσει ήδη και μάλιστα δύο φορές. Και τότε την αντίκρισα. Έταν η μαμά μου. Αυτοί είχαν φύγει. Γέμισαν το αθώο κορμί της με αίματα και έφυγαν' οι δειλοί. Έπεσα στα γόνατα αλλά δεν μίλησα γιατί ανέπνεε ακόμα. Μου έφτανε να ακούω την αναπνοή της. Γιατί την άφησαν ζωντανή; Έθελαν να πονάει, ήθελαν να υποφέρει. Οι δειλοί. Τους μισώ. Γιατί να πονάνε τη μαμά μου; Γιατί η δική μου μητέρα, μια τόσο άξια γυναίκα να πονάει; Ξαφνικά η αναπνοή της άρχισε να μην ακούγεται. Της έσφιξα το χέρι μα δεν μου το έσφιξε πίσω. Κοίταξα τα πράσινα ματάκια της και ήταν ολάνοιχτα. Γιατί δεν κλείνουν; Γιατί είναι μόνο ανοικτά; Εκείνη η μέρα ήταν η τελευταία μέρα που είπα τη λέξη μαμά. Εκείνη η μέρα ήταν η τελευταία μέρα που ένιωθα ζωντανή και ας έρεε κανονικά αίμα μέσα στις φλέβες μου. Από εκείνη τη μέρα είμαι μια ζωντανή νεκρή γιατί η καρδιά που θέλω να χτυπάει, δεν χτυπάει πια.

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

μείναμε μόνο εγώ και εσύ. «Ό,τι και να συμβεί σε μένα θα είμαι πάντα δίπλα σου ...θα είμαι μέσα στην ψυχή σου Δομίνη, γιατί η αγάπη που έχω για σένα νικάει μέχρι και τον θάνατο». Αυτή η φράση επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά στο μυαλό μου. Δεν ξέρεις πόσες φορές έχω τσιμπηθεί παρακαλώντας τον Θεό να ξυπνήσω από αυτόν τον εφιάλτη. Μα ζω μια πραγματικότητα. Τον παρακαλώ καθημερινά να έχει τη μαμά μου και τον μπαμπά μου μαζί. Ο έρωτάς τους δεν πρέπει να χαθεί ούτε και στον θάνατο. Έχω έρθει στην προκυμαία για να βρω καταφύγιο αλλά η κατάσταση είναι χειρότερη από την προηγούμενη φορά. Τα κορμιά σκεπάζουνε το νερό. Οι δρόμοι γεμίζουν, αδειάζουν και ξαναγεμίζουν. Νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά ποδοπατιούνται, στριμώχνονται, λιποθυμούν και ξεψυχούν. Δεν άντεξα αυτή την εικόνα και πήγα πάλι να φύγω. Και τότε ήρθα αντιμέτωπη με έναν από αυτούς. Τον εχθρό μου. Τον μισούσα παρόλο που δεν τον ήξερα. Έριξε το καστανό του βλέμμα στα βουρκωμένα μάτια μου που είμαι σίγουρη πως τον είχαν καρφώσει με μίσος. Μα δεν σήκωσε το σπαθί του. Δεν κουνήθηκε. Απλά συνέχιζε να με κοιτάει. Είδε το αίμα στα χέρια μου και τότε κατάλαβε. Κατάλαβε τον πόνο μου από μόνο ένα βλέμμα. Ξαφνικά ακούστηκαν ποδοβολητά. Μια ομάδα Τούρκων έστριψε στο σοκάκι φωνάζοντας: «Βούρ, κεραταλάρ»! Πάγωσα και πριν προλάβω ν' αντιδράσω, ένιωσα πως κάποιος μ' άρπαξε κι άρχισε να τρέχει. Είναι οι τελευταίες μου ώρες, σκέφτηκα. Πώς να είναι ο θάνατος; Ένωσα στο σκοτάδι ν' ανοίγει μία πόρτα και να κλείνει. Πατήματα ν' απομακρύνονται. Θα καταλήξω σαν το κορίτσι με το λευκό φόρεμα; Πέρασαν κάποια λεπτά που μου φάνηκαν σαν αιώνες. Ένα χέρι μου έβαλε ψωμί στο στόμα. Και τότε τα ξαναείδα. Τα μάτια του εχθρού μου. Ο φόβος, όμως, δεν με κυριέευε πια. Αυτός ο Τούρκος δεν ήταν σαν τους άλλους.

Μ' έπιασε απ' το χέρι και κατεβήκαμε στην προκυμαία. Κάπως έτσι φαντάζομαι και την κόλαση. Μόνο που στην κόλαση πάνε όλοι όσοι το αξίζουν. Εγώ τι έκανα για να το αξίζω αυτό; Μου έδειξε έναν γερο-Τούρκο κοντά σε μία βάρκα και με αποχαιρέτησε με ένα νεύμα. Ένα νεύμα που γαλήνεψε την πονεμένη ψυχή μου. Ένωσα ένοχη. Αυτοί που βάψανε τα σπαθιά τους με το αίμα των γονιών μου, τώρα με σώζουν. Τι ειρωνεία! Έδωσα το βραχιόλι της προγιαγιάς στην απλωμένη παλάμη του γέροντα Τούρκου κι ανέβηκα στη βάρκα. Όστε έτσι είναι να είσαι πρόσφυγας. Να έχεις τα πάντα και ξαφνικά να μην έχεις τίποτα.

Βιβλιογραφία

1. Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας, Γιάννης Κορδάτος, εκδ. 20ός αι., Αθήνα 1957
2. Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα), Ιωάννης Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Θεόδωρος Νημάς, Χάρις Σχολινάκη-Χελιώτη, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος»
3. Ματωμένα Χώματα, Διδώ Σωτηρίου, εκδ. Κέδρος
4. Μέσα στις φλόγες, Διδώ Σωτηρίου, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1978
5. Μικρασία, Φλώρα Βγόντζα – Ελένη Φιλοθέη Καλαθά, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα, 2022

Δικτυογραφία

1. Η ελληνική απόβαση στη Σμύρνη,
<https://www.kathimerini.gr/istoria/563000917/san-simera-2-ma-oy-1919-i-elliniki-apovasi-sti-smyrni/>
2. Ελληνική απόβαση στη Σμύρνη
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%83%CF%84%CE%B7_%CE%A3%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%B7
3. Η καταστροφή της Σμύρνης, εφημ. Καθημερινή,
https://www.kathimerini.gr/resources/toolip/doc/2019/02/26/1922_08_27_a.pdf
4. Σαν σήμερα, 27 Αυγούστου 1922: Η καταστροφή της Σμύρνης – Η μέρα που έσβησε ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας
<https://www.athensmagazine.gr/article/life/retromania/san-simera-27-avgoustou-1922-i-katastrofi-tis-smirnis-i-mera-pou-esvise-o-ellinismos-tis-mikras-asias/>